

Sivistysvaliokunnalle

Asiantuntijapyyntö 15.2.2021 HE 241/2020 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Yleisesti

SAMOK pitää uudistuksen tavoitteita erittäin kannatettavina ja tarpeellisina. Katsomme kuitenkin, että sote-uudistuksen yhteydessä ammattikorkeakoulututkintojen sosiaali- ja terveysalan koulutuksiin kuuluvien harjoitteluiden koulutuskorvaukset tulee poistaa. Lisäksi Kelan järjestämä ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tuottama korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto edellyttää sujuvaa yhteistyötä tulevien hyvinvointialueiden kanssa, jotta varmistetaan sujuvat palveluketjut muun sosiaali- ja terveydenhuollon siirtyessä yhden tahon järjestämisvastuulle.

Harjoittelukorvaukset

SAMOK pitää kestävämmänä ja epätasa-arvoisena sitä, että hallituksen esityksestä on jätetty pois ammattikorkeakoulututkintoihin liittyvien harjoitteluiden korvaukset sosiaali- ja terveysalojen osalta. SAMOK esittää, että korvauksista säädetään vastaavalla tavalla kuin yliopistotutkintoihin liittyvistä koulutuskorvauksista.

Sosiaali- ja terveysalojen ammattikorkeakoulututkintoihin liittyy pakollisia harjoitteluja samalla tavoin kuin vastaaviin yliopistotutkintoihin. Valtio korvaa lääketieteen opiskelijoiden harjoittelut opiskelijoiden työnantajille terveydenhuoltolain 7 luvun perusteella. Sosiaalihuollon opetustoiminnan korvauksista säädetään sosiaalihuoltolaissa, mutta sielläkin säädetään ainoastaan sosiaalialan yliopistollisten tutkintojen harjoitteluista. Kummassakaan laissa ei mainita ammattikorkeakoulutusta, vaikka ammattikorkeakouluista valmistuu noin 80 % sotealan korkeakoulutetuista.

STM selvitti keväällä 2018 työnantajien ammattikorkeakouluilta sote-opiskelijoiden pakollisista harjoitteluista perimiä korvauksia. STM:n mukaan ammattikorkeakoulujen ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden välillä oli vuonna 2017 yli 13 700 harjoittelusopimusta, joista 70 prosentin perusteella maksettiin korvauksia. Korvausten yhteissumma oli tuolloin noin 8 miljoonaa euroa vuodessa. Maksujen periminen ammattikorkeakouluilta on historiallinen jäännös eikä siinä ole yhtenäistä käytäntöä. Maksut perustuvat ainoastaan vakiintuneeseen tapaan, eivät säädöksiin tai esimerkiksi työehtosopimukseen. Nykyisin ne ovat myös poikkeus koko koulutuskentällä, sillä ammatillisen koulutuksen reformi poisti lähihoitajaopiskelijoiden koulutussopimuksista (aiempi työssäoppiminen) perityt maksut vuoden 2018 alusta.

SAMOK ei näe perusteita kohdella korkeakouluharjoitteluiden koulutuskorvauksia eri tavoin vaan pidämme tärkeänä, että koulutuskorvaukset yhdenmukaistetaan sote-uudistuksen yhteydessä. Ammattikorkeakoulujen maksamat koulutuskorvaukset ovat pois opetukseen käytettävästä rahasta ja sillä on siten suora vaikutus sotealan työntekijöiden osaamiseen. Lisäksi korvausten maksamisesta ja sopimisesta tulee hallinnollisia kustannuksia, jotka edelleen ovat pois koulutuksen järjestämisestä.

Harjoittelupaikat

Vuonna 2019 ammattikorkeakouluista valmistui 10 200 sosiaali- ja terveysalan ammattilaista. Heistä noin 1 300 suoritti ylemmän AMK-tutkinnon ja 8 900 AMK-tutkinnon. Kaikkiin AMK-tutkintoihin kuuluu pakollinen työharjoittelu. Sotealan harjoittelu on pitkälti säädeltyä ja tutkintoihin liittyy harjoitteluita tietyillä teemoilla ja tietynlaisilla osastoilla tai vastaavilla riippuen tutkinnosta ja suuntautumisesta. On äärimmäisen tärkeää, että sote-uudistuksen yhteydessä varmistetaan kaikille sotealan AMK-opiskelijoille laadukas harjoittelupaikka oikeaan aikaan suhteessa tutkinnon etenemiseen. Tämä edellyttää, että sotetoimijoilla on velvollisuus tarjota harjoittelupaikkoja AMK-opiskelijoille. Jos opiskelija ei saa oikeaan aikaan oikeanlaista harjoittelupaikkaa, se voi viivästyttää opiskelijan

valmistumista, joka puolestaan hidastaa työvoiman saamista jo valmiiksi työvoimapulasta kärsivällä alalla.

Tutkintoon kuuluva työharjoittelu on tärkeä osa osaamisen ja pätevyyden hankkimista, mutta samalla se tarjoaa työnantajalle mahdollisuuden löytää uusia työntekijöitä ja ylläpitää yhteyttä alan koulutukseen. Opiskelijat tuovat työyhteisöön uutta näkemystä, osaamista ja ovat kokonaisuudessaan voimavara. Sekä opiskelijoiden että korkeakoulun mutta erityisesti soteyksiköiden kannalta on tärkeää, että harjoittelupaikkojen tarjonta ja kysyntä kohtaavat ja paikoista sopiminen on mahdollisimman helppoa ja sujuvaa. SAMOK toivoo, että harjoitteluiden sujuva ja riittävä tarjonta AMK-opiskelijoille huomioidaan jatkossakin.

Sujuvien hoitopolkujen turvaaminen korkeakouluopiskelijoille

Siirtyminen kuntien järjestämisvastuusta 21 maakunnan malliin on kannatettavaa, sillä nykyistä suuremmat järjestäjät mahdollistavat paremman palvelujen yhteensovittamisen ja sujuvamat hoitopolut, kun perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidot ovat jatkossa saman toimijan vastuulla. Tahdomme kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että myös korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tulee toimia saumattomasti yhdessä hyvinvointialueiden järjestämien palveluiden kanssa.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto irrotettiin sote-uudistuksesta ja laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta hyväksyttiin vuonna 2019. Lain mukaisesti Kela on tämän vuoden alusta alkaen vastannut kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö YTHS puolestaan tuottaa terveydenhuoltolain mukaiset opiskeluterveyden palvelut perustutkintoa suorittaville yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoille valtakunnallisesti. YTHS:n palveluiden laajentaminen AMK-opiskelijoille oli tärkeä ja tarpeellinen uudistus, josta iloitsemme. Nyt tapahtunut opiskeluterveydenhuollon uudistus johtaa kuitenkin tilanteeseen, jossa korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollon järjestäminen poikkeaa sote-uudistuksen tavoitteesta luoda palvelurakenne, jossa yksi järjestäjä vastaisi lähtökohtaisesti asiakkaan kaikista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Tässä tapauksessa poikkeus on erittäin perusteltu, sillä se mahdollistaa opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisesti yhtenevän palvelurakenteen ja opiskeluterveydenhuollon palveluiden toteutuksen kustannustehokkaasti ja yhdenvertaisesti.

Kelan järjestämä ja YTHS:n tuottama korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto edellyttää yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa, jotta varmistetaan toimivat palvelukokonaisuudet ja sujuvat palveluketjut muun sosiaali- ja

terveydenhuollon siirtyessä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle.

Opiskeluterveydenhuollon tarjoamat palvelut ovat rajalliset ja AMK-opiskelijoiden elämäntilanteet hyvin moninaisia, joten opiskelijat tulevat jatkossakin tarvitsemaan myös hyvinvointialueiden tuottamia sosiaali- ja terveystalvueluita. Hoitoa tarvitsevaa opiskelijaa ei saa päästää putoamaan palveluiden väliin.

Esimerkiksi nykytilanteessa palveluketjuissa haasteita on erityisesti erikoissairaanhoidon tarvitsevien potilaiden kohdalla. Erikoissairaanhoidon jonot ovat pitkiä ja opiskelijat joutuvat odottamaan muun muassa psykiatriseen erikoissairaanhoidon pääsyä useita kuukausia, jopa vuoden. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa YTHS hoitaa potilaita, joiden hoitamiseen sillä ei ole tosiasiallisia valmiuksia tai resursseja. Toivomme, että hyvinvointialueiden myötä myös erikoissairaanhoidon hoitopääsyä kyetään nopeuttamaan.

Nuorten hyvinvoinnin tukeminen

Pidämme tärkeänä esityksen tavoitetta, että lapsille, nuorille ja perheille suunnatut palvelut tarjotaan kaikkialla maassa yhdenvertaisesti ja tasalaatuisesti. SAMOK ilmaisee kuitenkin huolensa nuorten palveluiden toimivuudesta sote-uudistuksen yhteydessä.

Esityksessä ehdotetaan opiskeluhuollon koulupsykologien ja kuraattorien palveluiden siirtämistä hyvinvointialueiden vastuulle. Esityksen tavoite parantaa näiden palveluiden vaihtelevaa saatavuutta on kannatettava, mutta uhkana on, että siirron myötä luontainen side kouluympäristöön katkeaa ja palvelut viedään liian kauas nuoresta. On merkittävä riski, että hyvinvointialueilla ei ole riittävää tuntemusta oppilaitosten arjesta tai siitä, mitä on ennaltaehkäisevä ja yksilökohtainen oppilas- ja opiskelijahuolto ja sen tarve eri oppilaitoksissa.

Tahdomme ilmaista huolestamme myös kunnallisen työpajatoiminnan järjestämisestä. Nykyisin kunnalliset työpajat tarjoavat nuorille nuorisolain nojalla työpajatoimintaa. Toiminnassa yksi merkittävä ja vaikuttava nuorille tarjottava palvelu on kuntouttava työtoiminta, joka on sosiaalipalvelua. Hallituksen esityksen toteutuessa kunnat eivät enää järjestäisi sosiaalipalveluita, joten tämän palvelun tuottaminen ei olisi mahdollista. Mikäli kunnat eivät voisi jatkossa tuottaa työpajojen kautta esimerkiksi kuntouttavaa toimintaa tai sosiaalista kuntoutusta hyvinvointialueille, tuhansien syrjäytymisvaarassa olevien nuorten palvelut voivat katketa.

Hallituksen esityksen mukaisesti lasten ja perheiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut siirtyisivät hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Kuntien sivistystoimen järjestettäväksi jäisivät edelleen varhaiskasvatus, perusopetus ja toisen asteen koulutus. Tästä seuraa se, että nuorten kannalta oleelliset sivistyspalvelut ja nuorisotyö ovat

kuntien vastuulla, kun taas sote-palvelut ja opiskelijahuolto ovat hyvinvointialueiden vastuulla. Muutoksessa on huolehdittava siitä, etteivät toimivat nuorten palvelut pirstoudu. Pidämme tärkeänä, että hyvinvointialueen strategiaan sisältyvässä palvelustrategiassa huomioidaan palvelujen yhteensovittaminen. Tämä edesauttaa toimivien palveluiden järjestämistä nuorille myös jatkossa.

Helsingissä 23.02.2021

Oona Löytänen
Puheenjohtaja

Armi Murto
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Hannele Kirveskoski
hyvinvointipolitiikan asiantuntija
hannele.kirveskoski@samok.fi
050 389 1015